

повагу, пошану і визнання людини у суспільстві.

Гідність – це особисте немайнове благо, яке є інформацією про цінність кожної особи, визнану у суспільстві.

Ділова репутація – це інформація, яка набула рис суспільного знання про досягнення тої чи іншої особи. Ділова репутація ґрунтується на висновках щодо морального обличчя, ділових якостей і законслухняності фізичної особи і пов'язується у сучасному баченні найчастіше з добрим ім'ям фізичної особи.

Значна частка змісту понять «честь», «гідність», «ділова репутація» лежить у площині не права, а моралі, тому вдосконалення правового регулювання та захисту честі, гідності, ділової репутації знаходиться у прямій залежності від морального стану суспільства, моральних якостей, які розглядаються ним в якості основоположних і незмінних [2, с. 30].

Література

1. Блажівська О. Є. Розвиток положень про захист гідності, честі та ділової репутації у кодифікаціях цивільного законодавства України радянського періоду / О. Є. Блажівська // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 2. – С. 65 – 69.

2. Попов Ю. В. Захист честі, гідності, ділової репутації фізичної особи / Ю. В. Попов, К. Р. Федонюк // Юридична наука. – 2012. – № 2. – С. 27 – 31.

3. Рафиева Л. К. Гражданско-правовая защита чести и достоинства личности в СССР: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Л. К. Рафиева. – Л., 1966. – 23 с.

4. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Стефанчук Руслан Олексійович. – К., 2007. – 542 с.

УДК 347.34.3(043.2)

Хомченко О.В., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Омельченко Г. В., асистент

РОЛЬ ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОСТІ ТА РОЗУМНОСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Загальними засадами цивільного права є фундаментальні ідеї, згідно з якими відбувається регулювання цивільно-правових відносин. Цивільний кодекс України (далі – ЦК України), а саме ст. 3, визначає такі принципи як неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини, свобода договору тощо. І серед цих засад є ще одна – це принцип справедливості, добросовісності та розумності. До того ж ст. 509

ЦК України вказує, що ці принципи є і основою зобов'язального права [1]. Закріплення у вітчизняному цивільному законодавстві таких фундаментальних засад як добросовісність, розумність не може вважатися випадковістю, а є наслідком складних процесів розвитку як системи українського права зокрема, так і юридичної науки загалом. Їх законодавче визначення відсутнє, що є проблемним питанням, адже трактування цих принципів в теорії неоднозначне.

О.В. Дзера, дослідивши зміст принципів добросовісності та розумності, вказує, що у цивільних відносинах добросовісною може вважатися поведінка яка, знаючи (повинна була знати), що здійснення нею або іншою стороною прав або виконання договірних обов'язків може призвести до негативних наслідків, не вжила доступних їй заходів для їх усунення. Осмислення вимагає також зміст принципу розумності, який порівняно з іншими принципами (добросовісності та справедливості) застосовується в ЦК понад 50 разів, причому переважно в статтях щодо виконання зобов'язань. Законодавець знову ж таки не дає визначення поняття «розумність», але, як правило, пов'язує його вживання з іншими юридичними категоріями: розумна поведінка (ч. 5 ст. 12); розумна плата (ч. 6 ст. 353) тощо [2, с. 461].

Ми погоджуємось з думкою Ю. А. Тоботи, який проаналізував значення таких принципів у цивільно-правовому регулюванні та визначив, що вони встановлюють певні загальнолюдські орієнтири для учасників цивільно-правових відносин, допомагають їм досягнути юридичної рівності, є межею виконання прав і обов'язків – відділяє дозволену поведінку від недозволеної. До того ж цей принцип спонукає учасників правовідносин діяти не лише в своїх інтересах, а і враховувати інтереси контрагентів. Науковець наголошує, що хоч і не в кожній нормі цивільного законодавства вказано на ці засади, проте їх можна віднайти у кожній нормі, наприклад: наймодавець зобов'язаний попередити наймача про особисті властивості та недоліки речі, які йому відомі і які можуть бути небезпечними для життя, здоров'я, майна наймача або інших осіб або призвести до пошкодження самої речі під час користування нею (ч. 2 ст. 767 ЦК України). До того ж, цей принцип може заповнити прогалини законодавства під час застосування аналогії права [3, с. 11].

Деякі науковці розглядають принципи добросовісності та розумності як ознаку правомірної поведінки загалом. М.О. Стефанчук зазначає, що дані категорії виникають на межі волі, правосвідомості і притаманні будь-якій особі, яка дотримується норм, які встановлені у суспільстві. Особа утримується від вчинення протиправних дій керуючись саме принципами добросовісності та розумності. Ще юристи часів Середньовіччя вважали, що добросовісністю є дотримання певних вимог: додержання свого слова, відмова від вигоди шляхом обману або примусу, виконання зобов'язань, навіть якщо вони не зафіксовані письмово [4, с. 141].

Незважаючи на досить скупе законодавче визначення принципів справедливості, добросовісності та розумності, вказані принципи цивільного права відіграють колосальну роль у процесі вирішення конкретних справ судами України та формуванні судової практики. Так, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (ухвала від 29.12.2016 у справі № 377/224/16-ц) залишив без змін рішення, щодо визнання договору лізингу таким, що порушує принцип добросовісності, адже завдає шкоди споживачеві та спричиняє істотний дисбаланс договірних прав та обов'язків [5].

Отже, принципи добросовісності і розумності є одними з основних засад врегулювання цивільно-правових відносин. Їх значення впливає на поведінку учасників цих відносин, на застосування судами цивільного законодавства при вирішенні справ. Ці принципи існували ще за давніх часів і завжди вважалися визначальними для юриспруденції. Відсутнє теоретичне визначення принципів добросовісності і розумності у законодавстві, що впливає на їх неоднозначне трактування. На нашу думку, це сукупність морально-етичних якостей, керуючись якими особа, учасник цивільно-правових відносин, утримується від дій, що можуть спричинити шкоду, та дотримується норм, встановлених суспільством.

Література

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
2. Цивільне право України. Загальна частина: підруч. / за ред. О. В. Дзери. – вид. третє. – К.: – Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.
3. Тобота Ю. А. Принцип справедливості, добросовісності і розумності у цивільному праві: автореф. дис. ... юрид. наук: спец. 12.00.03 / Ю. А. Тобота. – Х., 2011. – 22 с.
4. Стефанчук М. О. Добросовісність як ознака правомірної поведінки фізичної особи в цивільному праві / М. О. Стефанчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. – Вип. 5, том 1. – С. 140 – 142.
5. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 29.12.2016 р. № 377/224/16-ц // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63994043>.